

Redactiecomité:

Séverine Delen
Patricia le Grelle

Hebben meegewerkt

aan dit nummer:

Annelies Vantyghem
Stef Van Bellingen
Valérie Montens

Vertalingen:

Hans Devisscher
Nathalie Capart

Design en lay-out:

Isabelle Van Brussel

Productie:

ING Marketing Communication

Beeldmateriaal:

Beeldmateriaal bestemd voor promotioneel gebruik door de pers. The Art Society heeft geprobeerd haar verplichtingen t.o.v. alle rechthebbenden te vervullen. De rechthebbenden die menen dat hun rechten desalniettemin onvoldoende zijn verdedigd, worden verzocht contact op te nemen met The Art Society.

Verantwoordelijk uitgever:

Denis Gilliot
Marnixlaan 24
1000 Brussel

Directrice:

Séverine Delen
02 547 3390
s.delen@ing.be

Artistiek medewerkster:

Patricia le Grelle
02 547 8759
patricia.le.grelle@ing.be

Beheerraad:

Denis Gilliot
Vik Vandamme

Erecomité:

Geert Behaegel
Lieven Declerck
Michel Delfosse
Mimi Dusselier
Sophie Lammerant
Hélène Mairlot
Emmy Tob

Contactadres:

The Art Society
Marsveldstraat 23
1050 Brussel
fax 02 547 8812

www.theartsociety.be

THE ART SOCIETY

The ART'S CIRCLE

The Art Society is een vereniging voor verzamelaars van hedendaagse kunst, een uitwisselingsplatform voor ontmoetingen en discussies. Ze organiseert voor haar leden een reeks exclusieve evenementen (bezoeken aan privé- en bedrijfscollecties, kunstenaarsateliers, conferenties, ontmoetingen met museumdirecteurs, curatoren, kunstenaars en andere opinieleiders ...) en biedt hen tevens een breed gamma van diensten aan (fiscaal, juridisch en verzekeringsadvies, vermogens- en erfenisplanning, waardebeoordeling en expertise van kunstwerken). The Art Society vzw is een partnership van ING Private Banking, Hiscox, Sotheby's en PricewaterhouseCoopers.

TOETREDING TOT THE ART SOCIETY

The Art Society telt vandaag 200 leden. Teneinde de kwaliteit en de exclusiviteit van de evenementen te blijven garanderen, zal dit aantal niet overschreden worden. The Art Society hecht er belang aan dat haar leden een uitgesproken interesse hebben voor hedendaagse kunst.

De toetredingsprocedure is de volgende:

- Het aantal leden is beperkt tot een maximum van 200 personen.
- Het lidmaatschap van The Art Society bedraagt € 550 voor een single en € 900 voor een koppel.
- Het lidmaatschap is bestemd voor particuliere verzamelaars en/of verwoede liefhebbers van hedendaagse kunst.
- Kandidaat-leden mogen geen galeriehouder, kunsthandelaar of kunstadviseur zijn, noch kunstenaar. Zij mogen evenmin werkzaam zijn bij de concurrenten van de Partners van The Art Society (ING Private Banking, Hiscox, Sotheby's of PricewaterhouseCoopers). Een kandidaat die als galeriehouder, kunsthandelaar of kunstadviseur werkzaam is geweest, moet deze activiteit sinds drie jaar stopgezet hebben alvorens in aanmerking te kunnen komen.
- Kandidaat-leden moeten voorgedragen worden door minstens één Peter, die een Partner moet zijn (ING Private Banking, Hiscox, Sotheby's en PricewaterhouseCoopers) of lid is van het Erecomité (Geert Behaegel, Lieven Declerck, Michel Delfosse, Mimi Dusselier, Sophie Lammerant, Hélène Mairlot, Chantal Pirlot, Emmy Tob).
- De toetredingsaanvraag wordt ingediend op basis van een klein dossier – de «Application Form» is verkrijgbaar via de website of op gewone aanvraag.
- Tweemaal per jaar komen de Partners en het Erecomité samen (maart/oktober). De Peters zullen hun kandidaturen op deze vergaderingen voordragen en er zal worden besloten of kandidaten al dan niet aanvaard kunnen worden.
- Als het maximum aantal van 200 leden is bereikt, worden de nieuwe leden op een wachtlijst gezet tot een plaats vrijkomt.

Als u lid wenst te worden van The Art Society, vragen wij u contact op te nemen met een van de leden van het Erecomité of een van de Partners opdat zij die personen als Peter zouden kunnen steunen.

Wij blijven uiteraard tot uw beschikking om uw vragen te beantwoorden.

ING
PRIVATE BANKING

Sotheby's EST. 1744

HISCOX

PRICEWATERHOUSECOOPERS

The ART'ICLE

Nr.25 – Viermaandelijks magazine voor de leden van The Art Society

- > ***Murakami Versailles*** en het atelier van Jean-Michel Othoniel
- > **De collectie van het Concertgebouw in Brugge**
- > **Stadsfestival *Coup de Ville* in Sint-Niklaas**
- > **Het dossier van een kunstwerk**

Oktober 2010

THE ART SOCIETY

Zou een tentoonstelling van Murakami in Versailles u choqueren? Al meer dan honderd jaar gaan kunst en schandaal hand in hand: de pers brengt een polemiek op gang, de misnoegden kruipen in hun schulp en de massa kijkt toe ... Allereerst waren de kunstenaars er de slachtoffers van. In de salons aan het einde van de negentiende eeuw werden ze bestempeld als impressionisten en hun tentoonstellingen werden vergeleken met een kooi vol wilde dieren (cage aux Fauves). De journalisten konden toen niet vermoeden dat hun satirische omschrijvingen door jonge schilders zouden worden aangegrepen om zich als groep te identificeren en dat het impressionisme en het fauvisme het vaandel zouden worden van artistieke bewegingen die onze visie op kunst ingrijpend zouden veranderen. De schrandere kunstenaars hadden snel begrepen dat ze het schandaal in hun voordeel konden ombuigen: wat er ook over je wordt gezegd, zij het in een artikel of in een mondaine conversatie, wat telt is dat men over je spreekt. Het schandaal maakt je zichtbaar en brengt je onder de aandacht van een kleine kring van mensen die een carrière kunnen maken of kraken, of je het nu doet met een urinoir, een doos uitwerpselen of een foto van een naakte Cicciolina. Maar kan een tentoonstelling van Murakami in Versailles nog choqueren? Onder ons gezegd, die gedachte is volgens mij niet eens opgekomen bij curator Laurent Le Bon. De kreeft die Jeff Koons in de spiegelzaal ophing, zorgde twee jaar geleden voor wat tandengeknars, maar de koets van Xavier Veilhan op het voorplein werd door iedereen aanvaard. Murakami zoekt geen schandaal, maar een dialoog tussen verleden en heden, tussen de Japanse realiteit en het Europese oogpunt ... Hij laat de schok en de contradictie achterwege en nodigt ons uit zijn kunst op een alledaagse manier te beleven en in ons op te nemen.

Het idee dat kunst ons dagelijks leven kan verrijken door haar esthetiek of door de vragen die ze oproept, staat centraal in dit nummer van The Art'Idle. Naast de tentoonstelling in Versailles, hadden we in Parijs een ontmoeting met Jean-Michel Othoniel, die via zijn uitzonderlijke glaskunst eveneens probeert om de schoonheid van de materialen te koppelen aan de poëzie van de ideeën. Midden in de stad, aan de ingang van een metrostation of te midden van de realiteit van een plein krijgt zijn kunst iets uitnodigends en bezorgt ze doodgewone plekken een vleugje magie. Het idee dat kunst de musea moet verlaten om de straten van onze steden in te nemen en de burgers "fysiek" te raken ligt aan de basis van een reeks evenementen waarop The Art Society u de volgende maanden uitnodigt. Coup de Ville in Sint-Niklaas beantwoordt perfect aan deze missie. Deze tentoonstelling – de erfgenaam van de intussen mythische Chambres d'Amis van Jan Hoet – leidt ons binnen in enkele privéappartementen die letterlijk bezet worden door kunstenaars. Zij herinterpreteren op hun manier het dagelijks leven van de bewoners in hun huizen, hun tuinen en in de openbare ruimte ... De artistieke ruimte wordt totaal. Onze zintuigen zullen op scherp staan, onze blik zal vorsen en ons beeld van Sint-Niklaas zal uiteraard helemaal worden dooreengeschud. Het stadsfestival Brugge Centraal gaat niet zo ver, maar is minstens even essentieel. Nadat we in december de straatjes van het Venetië van het noorden zullen hebben doorkruist op zoek naar werken van de grootste hedendaagse kunstenaars uit Oost-Europa, zullen we ditmaal de collecties van het Concertgebouw verkennen. U krijgt een voorsmaakje in het artikel van Annelies Vantygheem.

U merkt het, het begin van dit nieuwe seizoen van The Art Society staat in het teken van enkele projecten die de banden willen aanhalen tussen de hedendaagse creatie en de ruimten waarin wij dagdagelijks leven en werken. Utopie of een mogelijke toekomst? Musea en privécollecties zijn onmisbaar, maar laten we nooit vergeten dat de echte plaats van kunst de pleinen, straathoeken en gevels zijn; kortom, midden op de Agora, het symbolische hart van onze steden, de plaats voor debat en ontmoeting tussen mensen en hun cultuur en ideeën.

Séverine Delen

Portret van Takashi Murakami

Op bezoek in het kasteel van Versailles en bij Jean-Michel Othoniel

Op 20 september bracht onze herfststap ons naar de omgeving van Parijs voor een bezoek aan de tentoonstelling van Takashi Murakami in het kasteel van Versailles én aan het atelier van Jean-Michel Othoniel. Deze twee internationaal vermaarde kunstenaars lieten ons kennismaken met hun even originele als uiteenlopende oeuvre. Het verslag van een dag vol verwondering.

Takashi Murakami in Versailles

De dag begon met een bezoek aan het kasteel van Versailles, waar curator Laurent Le Bon ons persoonlijk rondleidde op de tentoonstelling *Murakami Versailles*. Omdat het paleis op maandag gesloten is voor het grote publiek, konden we de vierentwintig werken, tentoongesteld in de grote appartementen, de spiegelzaal en de tuinen, in alle rust ontdekken. Het verrassende tentoonstellingsparcours was voor de Japanse kunstenaar een gelegenheid om elf nieuwe werken te creëren: zeven sculpturen, een video, een schilderij, een tapijt en een verzameling lampen. Midden in het symbool van het Franse absolutisme waren we getuige van een dialoog tussen de allegorieën en mythes van Versailles en de droomwezens

Takashi Murakami, *Tongari-Kun*, 2003-2004, © Takashi Murakami / Kaikai Kiki Co. Ltd., Kasteel van Versailles, Salon van Hercules, foto: Florian Kleinfenn

Takashi Murakami, *Flower Matango*, 2001 – 2006, © Takashi Murakami / Kaikai Kiki Co. Ltd., Kasteel van Versailles, Galerie des Glaces, foto: Florian Kleinfenn

van Takashi Murakami, die zich geregeld laat inspireren door de traditionele Japanse kunst. "Ik probeer een creatief proces te ontwikkelen dat een brug slaat tussen verleden en toekomst", zo benadrukt hij.

De getalenteerde Murakami scheidt in zijn kunst een nieuwe beeldtaal. Hij put inspiratie uit Japanse tradities, mangastrips en alle vormen van popcultuur. Zijn werken zijn een uiting van een vluchtig moment van uitbundigheid, zoals de feesten van Lodewijk XIV. We herontdekken Versailles als een "plaats voor experimenten" en een multidisciplinair "laboratorium" voor de meest gewaagde creaties. Het was een cultuurschok die de liefhebbers van hedendaagse kunst onder ons wist te bekoren. Het monumentale, tussen twee bassins opgestelde standbeeld van de kunstenaar bracht zelfs een heus debat op gang.

Takashi Murakami, *Oval Buddha Silver*, 2008, courtesy Blum & Poe, © Takashi Murakami / Kaikai Kiki Co. Ltd., Kasteel van Versailles, Salon van de overvloed, foto: Florian Kleinfenn

Na een wandeling door de tuinen, langs het Apollobassin en het Grand Canal, werden we vergast op een hartige lunch in het restaurant "La Petite Venise". In dit gebouw verbleven ten tijde van Lodewijk XIV de gondeliers die door Serenissima Repubblica naar Versailles waren gestuurd om er de aan de koning geschenken gondels te besturen.

Vervolgens ging het richting Parijs, waar Jean-Michel Othoniel ons ontving in zijn atelier, een kleine loft in het dertiende arrondissement, nabij Père-Lachaise. Deze Franse kunstenaar, die opvalt door zijn jeugdige gezicht en zijn oprechte, maar vastberaden houding, werd geboren in 1964. Hij behoort tot de generatie van "installatiekunstenaars", maar maakt regelmatig een uitstapje naar andere kunstvormen, zonder te verzaken aan het unieke oeuvre.

Het weelderige oeuvre van Othoniel

Vanuit zijn fascinatie voor metamorfose, sublimatie en transmutatie, gaat Jean-Michel Othoniel bij voorkeur aan de slag met materialen met reversibele eigenschappen. Hij legt uit dat hij aan het begin van zijn carrière materialen gebruikte die zelden aan bod komen in de beeldhouwkunst, zoals was, zwavel en lood. Drie jaar lang voelde hij zich een alchemist door zijn experimenten met de fysieke en plastische eigenschappen van materialen waarvan hij de

verborgen schoonheid voortdurend probeert te onthullen. De kunstenaar laat zich vervolgens opmerken met zijn sculpturen uit gestold zwavel, die in 1992 onder Jan Hoet worden tentoongesteld op Documenta in Kassel.

Vanaf 1993 werkt Jean-Michel Othoniel ook met geblazen glas, een materiaal op de grens tussen vaste en vloeibare toestand. Hij beschouwt het als het equivalent van het geheugen, dat balanceert tussen twee tijdelijkheden en twee realiteiten. Net als zijn voorgangers uit de renaissance en de achttiende eeuw laat hij zijn kunstwerken uitvoeren door zeer bekwame ambachtslieden. Zo maakt hij in Murano kennis met de meester-glasblazer Oscar Zanetti. In Venetië en in het CIRVA (Centre International de Recherche sur le Verre et les Arts plastiques) in Marseille vervaardigt hij een reeks holle parels die de kiem vormen van zijn toekomstige beeldhouwkunst. Als laureaat van de Prix Médicis van 1996 in Rome hing de kunstenaar glazen parelsnoeren, als het ware fabelachtige sieraden van de natuur, op in de tuin van de Villa Medici (1996), en later ook in die van de prestigieuze Guggenheimstichting in Venetië (1997) en in het Alhambra en het Generalife in Granada (1999).

Jean-Michel Othoniel, *Le Kiosque des Noctambules*, 2000

Othoniel is ook laureaat van een door de Parijse openbarevervoersmaatschappij RATP georganiseerde wedstrijd ter gelegenheid van de overgang naar het nieuwe millennium. Zijn sculptuur *Le Kiosque des Noctambules* overwelft en verheerlijkt de ingang van het metrostation Palais Royal – Musée du Louvre op de Place Colette. De constructie herbergt ook een bankje voor nachtelijke dromers. Voor de tentoonstelling *Crystal Palace* in 2003 in de Fondation Cartier pour l'art contemporain en in het Moca in Miami laat de kunstenaar in Murano en Marseille enkele vreemde glassculpturen blazen die het midden houden tussen object en architectuur. Het jaar nadien wordt hij uitgenodigd om deel te nemen aan de tentoonstelling *Contrepoint* in het Louvre, waar hij monumentale werken als *La Rivière blanche* confronteert met Mesopotamische beelden en reliëfs. In 2005 exposeert hij op de kunstbeurs van Basel, in het kader van Art Unlimited, zijn werk *Le Bateau des Larmes*, waarbij enorme glazen tranen neerdalen over een boot met Cubaanse vluchtelingen die aangespoeld is op een strand in Miami.

"Glas is iets heel complex", vertrouwt hij ons toe. "Het laat me zoveel verschillende technieken en werelden ontdekken dat ik er steeds opnieuw plezier aan beleef. Het contact met de glasblazer tijdens het blazen is van primordiaal belang. Hij moet steeds heel delicaat te werk gaan. Ook de onmiddellijkheid speelt een rol. De vorm is vlug aanwezig, hij bestaat, men kan hem voelen." Zo ontstaan zijn gigantische, lange mandorla's die hij ophangt in bomen, over een fontein spant of boven een trap laat neerhangen; het zijn parelsnoeren, lasso's en sculpturen van een virtuoze eenvoud. Omdat zijn glasblazers precies zouden doorhebben wat hij bedoelt, maakt Jean-Michel Othoniel maquettes in terracotta. Hij springt op zijn eigen manier om met glas. Het is niet zijn bedoeling technisch virtuoos of louter glaskunstenaar te worden, maar hij acht het wel belangrijk dat het kunstambacht opnieuw zijn plaats krijgt in het creatieproces en samensmelt met de kunst, zoals dat ook bij de haute couture het geval is. Voor Jean-Michel Othoniel is geblazen glas als het ware een veelkleurig palet dat een onvervangbare plaats inneemt in zijn ondoorschijnende en barokke oeuvre. Zijn werken komen tot leven en integreren zich in de ruimte en het landschap als organische uitwassen vol poëzie en erotiek die het licht absorberen en breken. Een oeuvre dat grenst aan het goddelijke en het duivelse ...

Stilaan wordt het tijd om te vertrekken en terwijl er nog enthousiast wordt nagepraat bij een glas nemen we afscheid van onze gastheer. Het was een uitstap die we ons zullen blijven herinneren als een verrijkende en boeiende dag vol kunst.

Jean-Michel Othoniel, *La Rivière blanche*, het Louvre, 2004

Voorgevel van het Concertgebouw Brugge

Acht betekenisvolle actuele kunstintegraties in het Concertgebouw Brugge

Door Annelies VANTYGHM, hedendaags kunsthistoricus

Op zondag 5 december maakt The Art Society gebruik van het stadsfestival Brugge Centraal om het kunstencours van Luc Tuymans te bezoeken. Concertgebouw Brugge is de eerste locatie van het festival en zo staat ook de dansvoorstelling van Sasha Waltz op het programma. Dat i.k.v. December Dance, onderdeel van Brugge Centraal. Het Concertgebouw, ontworpen door architecten Paul Robbrecht en Hilde Daem, profileert zich als internationaal muziek- en podiumkunstencentrum en richt zich op de disciplines muziek, muziektheater en hedendaagse dans. Minder bekend is dat het huis onderdak verleent aan een interessante verzameling actuele kunst.

Het idee om een collectie te vormen ontstond in 2000, toen de *Eerste steen* op het plein voor de publieksingang werd ingeplant. De grote schijf functioneert als rustpunt en spil waarrond passanten zich bewegen. Eerder architecturaal element dan beeldend werk, wordt dit werk van Pieter Boudens toch beschouwd als eerste stuk van de kunstcollectie. Sindsdien groeit de verzameling met mondjesmaat aan. Bij selectie dient de determinerende architectuur van het Concertgebouw als belangrijkste vertrekpunt. Nieuwe werken worden pas aangekocht als ze het potentieel hebben om er een bijzondere dialoog mee aan te gaan. De klemtoon ligt op monumentale werken, in harmonie met de schaal van het gebouw. Er wordt gekozen in functie van een bepaalde ruimte, met permanente integratie als doel.

Toen bleek dat Paul Robbrecht zich voor de plafonds in de hoogste foyers inspireerde op het door Le Corbusier en assistent Xenakis ontworpen Philipspaviljoen voor Expo58, wierp een ingreep ter referentie naar deze bron zich als relevantie op. In het paviljoen was een van de eerste multimediashows ooit te zien. De naam van dit totaalproject, *Poème Electronique*, was ook de titel van de muziek van Edgar Varèse, een pionier in sampling en elektronische klankmanipulatie. Iannis Xenakis, naast architect ook componist, realiseerde een inleidende klankcompositie. Samen met Philips is deze

elektronische en gespatialiseerde compositie gerestaureerd en werd in 2003 een ingenieus luidsprekersysteem in de foyerplafonds geïntegreerd. Eerst klinkt Xenakis' *Concret PH*, een stuk waarvoor enkel klankopnames van brandende houtskool en elektronische vervormingen daarop zijn gebruikt. Daarna komt Varèses compositie, een soundscape van opgenomen en elektronisch gegenereerde klanken (klokgelui, ruis van transformatoren,

babygehuil ...). Klanken komen afwisselend uit verschillende hoeken op je af, waardoor ze zich lijken voort te bewegen en uit de architectuur zelf lijken te ontstaan. De betonarchitectuur werkt een grotachtige akoestiek in de hand.

Gefascineerd door het gebouw ging multi-mediakunstenares Anouk De Clercq praten met Robbrecht en Daem. Steeds opnieuw kwam het belang van lichtinval ter sprake. Dat inspireerde haar voor *Building* (2003), een computeranimatie waarin het gebouw wordt verkend. Witte vlakken en lijnen evolueren tot lichtbundels die volumes aftasten, concrete ruimtes zichtbaar maken en die opnieuw in de zwarte achtergrond doen verdwijnen. Abstracte vormen worden steeds herkenbaarder en leiden naar de concrete werkelijkheid van muren, ramen, vloeren, treden en zuilen. Anton Aeki's soundtrack anticipeert op de ontwikkelingen van composities op het scherm. Naast een artistieke interpretatie van 3D-simulaties en een abstracte studie over vorm, virtuele ruimte en digitale beeldtaal, realiseerde De Clercq een eigentijdse hommage aan het Concertgebouw en zijn architecten.

In 2007 werd de foto *H.S.-N.Y.-94-99* van Dirk Braeckman gekocht. De close-up van decoratief behangpapier werd geprint op Japans zijdepapier, in hars gedrenkt en tegen de nok van het Atrium gekleefd. Van beneden leiden betonconstructies onze blik naar boven, waar we een monumentaal vlak van grijstinten zien dat door de architectuur bijna letterlijk wordt ingekaderd. Boven verleiden pixels, licht- en schaduwzones en de delicate textuur van de drager tot een langzame, haast tactiele verkenning van het beeld. Doorheen een donkere waas ontdekken we ouderdomssporen (een gat, een bultje, een vlek, een streep) die de foto picturale kwaliteit verlenen. De wand lijkt het werk wel te hebben opgezogen. Als een muurschildering, zo naadloos maakt het deel uit van het gebouw. Met de reflectie

Anouk De Clercq, *Building*, 2003

Dirk Braeckman, *H.S.-N.Y.-94-99*, 2007, foto: Paul Willaert

Dirk Braeckman, *H.S.-N.Y.-94-99*, 2007, foto: Paul Willaert

Dirk Braeckman, *H.S.-N.Y.-94-99*, 2007, © Kristien Daem

van de flits benadrukt de fotograaf dat zijn beelden onvermijdelijk subjectief zijn. Net in dat wat de meesten banaal vinden, ontdekt zijn intuïtieve kijk betekenis. Zo wordt dit pompeuze behangmotief binnen zijn nieuwe context sober en krijgt het zin als monumentaal ornament in een zo goed als ornamentloos gebouw.

De selectie van nieuwe werken vertrekt niet uitsluitend uit de architectuur. Als huis dat ook ruimte biedt aan creatie en andere disciplines dan muziek en podiumkunsten, gaf het Concertgebouw al meer opdrachten aan beeldende kunstenaars. Dit ter versterking van de artistieke uitwerking van een festival of seizoensthema. De meeste van deze kunst in opdracht is in de collectie opgenomen. Ze herinnert aan hoogtepunten uit de werkingsgeschiedenis van het cultuurhuis.

Voor Brugge2002 schreef **Peter Verhelst** het themagedicht *Op een dag*. Hij liet het woekeren tot een verhaal dat sinds 2002 op de stoelruggen van de Concertzaal is te lezen. Het vertelt over een stad waar op een dag een onvatbare invasie neerstrijkt die alle inwoners in vervoering brengt. Van tijd kristalliseren de aanwezigheden zich tot stemmen die de inwoners met sensuele fluisterpraatjes in de greep houden. Verlangen, angst, passie en desoriëntatie beheersen de stad, waar – net als in Brugge – reien, brugjes en een minnewater zijn en bootjes en koetsen voorbijglijden, en waar – net als in dit hart van het Concertgebouw – halsaders zich opspannen, kelen klanken trillen en stemmen aanzwellen tot gezangen die vertellen en alles er anders doen uitzien. Vanuit ons zitje kunnen we één of enkele tekstflarden lezen. Toch kan deze trigger – hoe minimaal ook – ons meedrijven op de stroom van een dagdroom. Wat we al dan niet lezen, gevoed door kiemen in de tekst, is het resultaat van onze verbeelding in interactie met deze literaire installatie.

De Finse **Hanna Haaslahti** installeerde in het kader van het festival FINLANDIA haar videowerk *White Square* (2004). Ze vormde Studio 4 om tot een interactieve black box waarin een wit vierkant op de grond wordt geprojecteerd. Zodra we het vlak betreden, merken sensoren dat op en verschijnt een schaduw die rond ons zweeft. Hoe meer mensen het vierkant verkennen, hoe drukker het vlak door virtuele schaduwen

wordt bevolkt. De schimmen reageren op onze lichaamsbeweging, maar doen dat niet als een echte schaduw. Ze leiden een eigen leven. Een immaterieel deel van ons wezen wordt zichtbaar en doet vragen rijzen over lichaam, geest, identiteit en (alter)ego en het verschil tussen reëel en virtueel bestaan.

Tijdens MOZART06 voerde **Malou Swinnen** onderzoek rond de vraag of het mogelijk is om een beeld te horen, of omgekeerd, muziek te zien. Ze nam foto's van 17 musici kort voor hun optreden en vroeg hen daarbij te denken aan Mozart, zijn muziek of wat zijn muziek voor hen betekent. *In the Name of Mozart* (2006) toont elke muzikant in een sobere, evenwichtige compositie: een frontaal busteportret voor een grijze achtergrond op vierkant formaat. Net zoals lichaamstaal en mimiek tijdens een optreden de emoties van een muzikant op het publiek overzetten, spreekt de innerlijke sfeer van elke model uit de gezichtsuitdrukking. Met een beetje verbeelding horen we Mozarts muziek zelf klinken. In dit akoestische effect overstijgen de foto's hun visuele karakter. De grens tussen fotografie en muziek, luisteren en kijken vervaagt.

Om seizoensthema L'O – het water als inspiratiebron voor heel wat kunst – in programma 0708 te visualiseren, werd een beroep gedaan

op Magnumfotograaf **Carl De Keyzer**. Voor *Before the Flood* (2007) bracht hij de Belgische kust in beeld, uitzonderlijk eens niet gefocust op de mens, maar in functie van het opgelegde thema enkel op water en zee. Desolate stranden, winterse duinen, een ondergesneeuwd staketsel en een verlaten havengeul zijn onderwerp van erg esthetische foto's. Haarscherpe details trekken aan. Natuurelementen lijken wel te bewegen. Dit dynamische effect in de stilstaande beelden zorgt voor een onheilspellende sfeer die op een rauw thema duidt: de dreiging van het stijgende zeeniveau. Hoe reëel is het gevaar, hoe efficiënt onze bescherming? Vragen die de kwetsbaarheid van ongenaakbaar Europa tijdens het 'wachten op de ramp' blootleggen.

Intussen telt de collectie deze 8 kunstwerken. Elk zijn ze op een bijzondere manier met het Concertgebouw vergroeid. Bij uitbreiding blijven dezelfde criteria gelden ter verhoging van de meerwaarde die deze unieke symbiose biedt.

www.concertgebouw.be
www.bruggecentraal.be
www.decemberdance.be

December Dance10 geniet de steun van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie.

Balkons van de concertzaal, © sightways

Hans Op de Beeck, *Secret Garden*, courtesy Gallery Xavier Hufkens

Coup de Ville in Sint-Niklaas

Op uitnodiging van *The Art Society* trekken onze leden op 10 oktober naar Sint-Niklaas voor een internationale ontmoeting tussen beeldende kunstenaars, architecten, auteurs en lokale bevolking. Een kunstencours en tentoonstelling onder de naam *Coup de Ville*, georganiseerd door vzw *Waasland Art Projects (Warp)*.

Door Stef VAN BELLINGEN, curator *Coup de Ville*

Jaren geleden beweerde auteur Tom Lanoye, niet geheel onterecht, dat de hoogste culturele daad die men in Sint-Niklaas kon stellen, bestond in het verlaten van deze plek. Uit het verlangen iets te veranderen aan het gevoel de culturele pechstrook tussen Antwerpen en Gent te zijn, is het hedendaagse kunstplatform *Warp* ontstaan, dat onder meer de tentoonstelling *Coup de Ville* organiseert. Hoewel het woord *coup* verwijst naar een staatsgreep, is de bezetting uiteraard symbolisch en poëtisch van aard. Van 12 september tot 24 oktober exposeren kunstenaars uit de hele wereld in tuinen, privéwoningen en de openbare ruimte. Het merendeel van de meer dan 40 kunstenaars realiseert nieuwe kunstwerken voor deze specifieke locaties.

Vanaf het prille concept heb ik, als artistieke verantwoordelijke binnen het kunstplatform *Warp*, Jan Hoet als co-curator actief betrokken in dit project. Geïnspireerd op de legendarische

tentoonstelling *Chambres d'Amis* uit 1986 betreft het evenzeer een hommage aan de controversiële en unieke persoonlijkheid van Hoet zelf. Als geen ander heeft hij de discussie rond hedendaagse kunst geopend en fel gestreden om haar bestaansrecht in onze samenleving. De Oostenrijkse kunstenaar Martin Walde vormt een belangrijke link tussen deze twee tentoonstellingen en participeerde toentertijd als jongste kunstenaar aan de befaamde *Chambres d'Amis*.

Door het openen van de eigen woning verandert privaat in publiek en kan het kunstwerk met anderen worden gedeeld. Het ontsluiten van de huiselijke cocon, met fysieke bezoekers die over de vloer komen, heeft binnen het huidige technologische tijdperk een archaisch karakter. De agora uit de oudheid is vandaag in grote mate gedigitaliseerd zodat we aan deze wereld participeren via sociale netwerksites, chatrooms, webcams, Skype, smartphones en andere

technologische toepassingen. Dat maakt dat het publieke domein in vele gevallen in de huiskamer aanwezig is, maar aan- of uitgeschakeld kan worden. Zonder dat expliciet te demonstreren, verwerken verschillende kunstenaars in *Coup de Ville* deze hedendaagse elementen in hun kunstwerken of hanteren ze ze in hun creatieproces door gebruik te maken van sites met fotohosting, computeranimatie en -manipulatie. Even opvallend is de inspiratie van kunstenaars die vaak teruggaat op de beeldtaal van vroeger, zoals bij Stephan Balleux, Michaël Borremans of Johan Creten. Soms is het moeilijk voor een kunstenaar om in een gegeven huis een *in situ* werk te realiseren. Alles wat aanwezig is, roept onvermijdelijk referenties op en genereert betekenis. Maar precies daarin vinden kunstenaars vaak een artistieke uitdaging. De microwereld van een leef- of werkruimte wordt met soms niet meer dan een eenvoudige ingreep geïnjecteerd met het ideeëngoed van de kunstenaar.

Het meest opmerkelijke is de gastvrijheid van de plaatselijke bevolking. Tal van locaties werden heel spontaan en met een dergelijke frequentie aangeboden, dat er in een mum van tijd een overschot aan woonhuizen, tuinen, garages en alternatieve ruimten ontstond. Niet alleen de mooiste panden, maar tevens plekken die geen enkele architectonische verdienste hebben, zijn opgenomen in het parcours. Een stadsweefsel bestaat nu eenmaal uit een variatie van mooi en lelijk wat niet verhuld hoeft te worden. Om de vertrouwdheid met het concept en het bewustzijn rond het gehele gebeuren aan te wakkeren, ontstond een intensief voortraject met lezingen, workshops, rondleidingen, stadsverkenningen en ontmoetingen met kunstenaars die de stad prospecteerden om tot een nieuw werk te komen.

Het idee van bezetting tijdens *Coup de Ville* manifesteert zich tijdens de tentoonstelling prominent via het kunstenaarsdorp. Op de Grote Markt van Sint-Niklaas wordt van 1 tot 5 oktober 2010 met tenten, caravans en *mobile homes* een nederzetting opgebouwd, waar jonge kunstenaars afkomstig uit alle windstreken verblijven. Het is een uitgebreide variant op de portfoliodagen die kunstenaarplatform Warp jaarlijks organiseert. Een 140-tal jonge kunstenaars uit verschillende continenten reageerden op de *open call* tot deelname, 40 van hen werden geselecteerd om aan het kunstenaarsdorp deel te nemen. Op basis van hun portfolio worden persoonlijke gesprekken gevoerd met curatoren, critici en andere kunstenaars. De professionele *feedback* en de informele ontmoetingen dragen bij tot de inhoudelijke ontwikkeling van hun artistieke carrière. De Grote Markt is niet willekeurig gekozen: omsloten door wegen en met een oppervlakte van 3,19 hectare, heeft deze plek het moeilijk haar historische rol als ontmoetingsplaats te vervullen. Heel even zal de wereld letterlijk worden gerepresenteerd in het tijdelijk dorp dat ontstaat. Kunstenaar Roger Raveel parafraserend betekent het wonen in een grootstad niet noodzakelijk dat men daarom kosmopolitisch ingesteld is. Vanuit een bescheiden plaats kan men evenzeer een brede en panoramische kijk op de wereld nastreven. De activiteiten van het kunstenaarsdorp sluiten aan bij de algemene ambitie van het *Coup de Ville*-project om zich te openen tot een breed, geïnteresseerd publiek. Kunstenaarplatform Warp ziet hedendaagse kunst als een motor van maatschappelijke dynamiek en verandering! Bij de tentoonstelling hoort een uitgebreide publicatie (336 p.) uitgegeven door Uitgeverij Lannoo met teksten en interviews van onder meer: Jan Hoet, Stef Van Bellingen, Paul Robbrecht e.a.

Anne-Mie Van Kerckhoven, *Goldfinger*, courtesy Zeno X Gallery

Marc Bijl, *Desintegration*, foto: Wim Wauman

Deelnemende kunstenaars:

Stephan Balleux, Marc Bijl (Nederland), Katinka Bock (Duitsland), Michaël Borremans, Johan Creten, Eric Croux, Flavio Cury (Brazilië), Hans Demeulenaere, Fred Eerdeken, Nezaket Ekici (Turkije), Elmgreen & Dragset (Denemarken/Noorwegen), Jarg Geismar (Duitsland), David Hammons (USA), Bren Heymans & Djo Moembo (D.R. Kongo), Eisa Jocson (Filipijnen), Tom Jooris, Ilya Kabakov (Rusland), Fatou Kande-Senghor (Senegal), Roland Kappel (Duitsland), Silke Koch (Duitsland), Oliver Lutz (USA), Marcel Maeyer, Wesley Meuris, Nandipha Mntambo (Zuid-Afrika), Haifeng Ni (China), Honoré d'O, Hans Op de Beeck, Karl Philips, Tere Recarens (Spanje), Giovanni Rizzoli (Italië), Egill Saebjörnsson (IJsland), Kelly Schacht, Bart Stolle, Stefanos Tsivopoulos (Griekenland), Veronika Tzekova (Bulgarije), Guido Van de Werve (Nederland), Anne-Mie Van Kerckhoven, Hannes Van Severen, Eva Vermandel (België/UK), Angelo Vermeulen & Tine Holvoet, Mark Verstockt, Martin Walde (Oostenrijk).

Coup de Ville praktisch:

Periode: van 12 september tot 24 oktober 2010
 Open: donderdag tot en met zondag van 10 tot 18 uur
 Publicatie: *Coup de Ville*, uitgeverij Lannoo, 336 p. (NL/EN)
 Curatoren: Stef Van Bellingen & Jan Hoet
 Organisatie: Kunstenaarplatform Warp, Sint-Niklaas
www.coupdeville.be

Klein menselijk Azteeks masker (KMKG, inv. AAM 46.8.11)

Het dossier van een kunstwerk

In de vorige nummers hadden we het al over de bescherming van kunstwerken tegen licht en over het belang van een passende inlijsting. We bespraken ook al temperatuur en luchtvochtigheid. Ditmaal vestigen we uw aandacht op het belang van een goede documentering van uw werken en uw collectie.

Door Valérie MONTENS, verantwoordelijke voor het archief van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis

Wanneer men een kunstwerk verwerft, krijgt men, of het nu gaat om een hedendaags of een ouder werk, ook de geschiedenis van het werk, van zijn maker en van vorige gebruiker(s) of eigenaar(s) in handen. Die geschiedenis is vaak minstens even interessant, zometijde interessanter dan het werk zelf en moet daarom zorgvuldig worden bijgehouden. Het is dan ook zeer nuttig voldoende documentatie over uw nieuwe aanwinsten te verzamelen.

Het dossier van de collectie of van het kunstwerk bevat informatie over de identiteit, de herkomst en de staat van bewaring van elk werk. De museumwereld is sinds enkele jaren meer aandacht gaan schenken aan het beheer van deze dossiers (soms ook aanwinstdossier genoemd). Ze hebben een groot wetenschappelijk nut en worden regelmatig geactualiseerd met nieuwe informatie afkomstig uit archieven, publicaties, restauratieverslagen en laboratoriumdossiers. In haar deontologische code beklemtoont de International Council of Museums (ICOM) het belang van deze dossiers:

Het is een belangrijke professionele verantwoordelijkheid om documentatie over nieuwe aanwinsten en bestaande collecties correct te registreren, in overeenstemming met de gangbare normen en de interne conventies van het museum. Het is essentieel dat deze documentatie gegevens bevat over de herkomst van elk voorwerp en over de omstandigheden waarin het werk door het museum werd verworven.

Isabel Garcia Gomez

1ère licence restauration de sculptures - ENSAV La Cambre

TRAITEMENT

Tests de solubilité de l'adhésif

L'adhésif employé pour recoller la cassure présente un aspect cireux. Des tests de solubilité ont pu démontrer qu'il s'agit bien d'un composé cireux: celui-ci fond sous l'action de la chaleur et se dissout au white spirit.

Retrait de l'adhésif

La cire a été grattée en surface, dans les zones où des coulées étaient présentes à l'extérieur du joint. Les restes de cire ont été nettoyés à l'aide de white spirit.

Décollage de la cassure

L'ancien fixage a été retiré en chauffant légèrement le joint à l'aide d'un leister. La surface des cassures a ensuite été nettoyée au white spirit.

Une trace blanchâtre est apparue sur le bord extérieur de l'œil droit, due probablement à une altération de la structure de la pierre et qui était masquée par la cire de l'ancien collage.

Collage de la cassure

La cassure a été recollée à l'aide de Paraloid B72 à 50%. L'emploi de serre-joint a été évité à cause de la forme bombée du masque. Une pression mal contrôlée aurait risqué de provoquer une mauvaise jonction des deux parties à coller.

Bouchage et retouche de la cassure

La pierre présentant des lacunes sur toute la longueur de la cassure, un bouchage a été réalisé à la cire microcristalline. Celle-ci a été ramollie au bain-marie, puis appliquée à la spatule.

Le bouchage a ensuite été retouché aux pigments et Paraloid B72, ainsi que la trace blanchâtre apparue sur l'œil droit.

9

Pagina uit het restauratierapport van het menselijk Azteeks masker door I. Garcia Gomez (ENSAV La Cambre, 2003-2004)

Elk dossier bestaat uit verschillende onderdelen. Soms zijn die zeer gedetailleerd, soms eerder summier. Dat heeft natuurlijk veel te maken met het soort voorwerp of kunstwerk en met het belang ervan in de collectie. Hoe dan ook moet een reeks vragen systematisch worden beantwoord, hoe beknopt ook, om over een minimum aan wetenschappelijke kennis te beschikken.

De historische en kritische documentatie groepeert een reeks essentiële rubrieken over het werk:

1. De beschrijvende fiche: deze "identiteitskaart" van het voorwerp bevat onmisbare informatie om het werk te kunnen identificeren:

- Auteur/herkomst: geografische herkomst, atelier, medeauteur, uitvoerder, fabrikant ...
- Titel of benaming: aan elk (kunst)werk wordt een naam of een titel toegekend die de vorm en impliciet ook het beeld omschrijft
- Beschrijving: met aandacht voor alle eigenschappen van het voorwerp (vorm, decoratie, inscripties, signatuur, datum, merktekens ...)
- Materiaalgebruik en toegepaste techniek(en)
- Afmetingen
- Datum/tijdperk
- Signatuur: aanwezigheid of ontbreken van een signatuur (en zijn plaats op het werk)
- Certificaat van authenticiteit: opgesteld door de kunstenaar zelf of door een expert
- Staat van bewaring: enkel de meest karakteristieke elementen die bijdragen tot de identificatie van het werk op het moment van de verwerving, zoals lacunes, fouten, barsten, ontbrekende delen ...
- Plaats
- Inventarisnummer

2. De historische fiche bevat informatie over:

- De kunstenaar (biografie, evolutie van zijn oeuvre) of het atelier en de verschillende galerieën die de kunstenaar vertegenwoordigen;
- De omstandigheden waarin het werk ontstond (opdrachtgever, het materiële kader waarvoor het werd ontworpen, de aan de kunstenaar opgelegde beperkingen ...);
- De herkomst van het werk (de verschillende eigenaars, de gebruiksomstandigheden ...).

3. De iconografie van het werk en zijn museologie: foto's van het werk, afkomstig van de galerie of, voor oudere werken, foto's van het voorwerp uit verschillende periodes. Indien nodig, afbeeldingen met een documentaire waarde, waarop het voorwerp in een vroegere presentatie of in zijn oorspronkelijke context te zien is.

4. De lijst met tentoonstellingen: somt de tentoonstellingen op waar het werk daadwerkelijk werd tentoongesteld. Deze rubriek is de historiek van de uitleningen van het werk.

5. De bibliografie: de lijst met publicaties en tentoonstellingscatalogi waarin het werk wordt besproken, afgebeeld of vermeld.

Francis Dufey, zeeëgel, keramiek, (KMKG, NIG 9524)

De technische documentatie heeft betrekking op de manier waarop het werk dient te worden onderhouden en bewaard. Dit deel van het dossier bevat:

- instructies voor de montage en de installatie;
- eventuele nieuwe inlijstingen en de daaraan gekoppelde kosten;
- de restauratieverslagen, de te herstellen schade en de kosten die ermee gepaard gingen;
- aanbevelingen voor degelijke conservatie en met betrekking tot technologische normen.

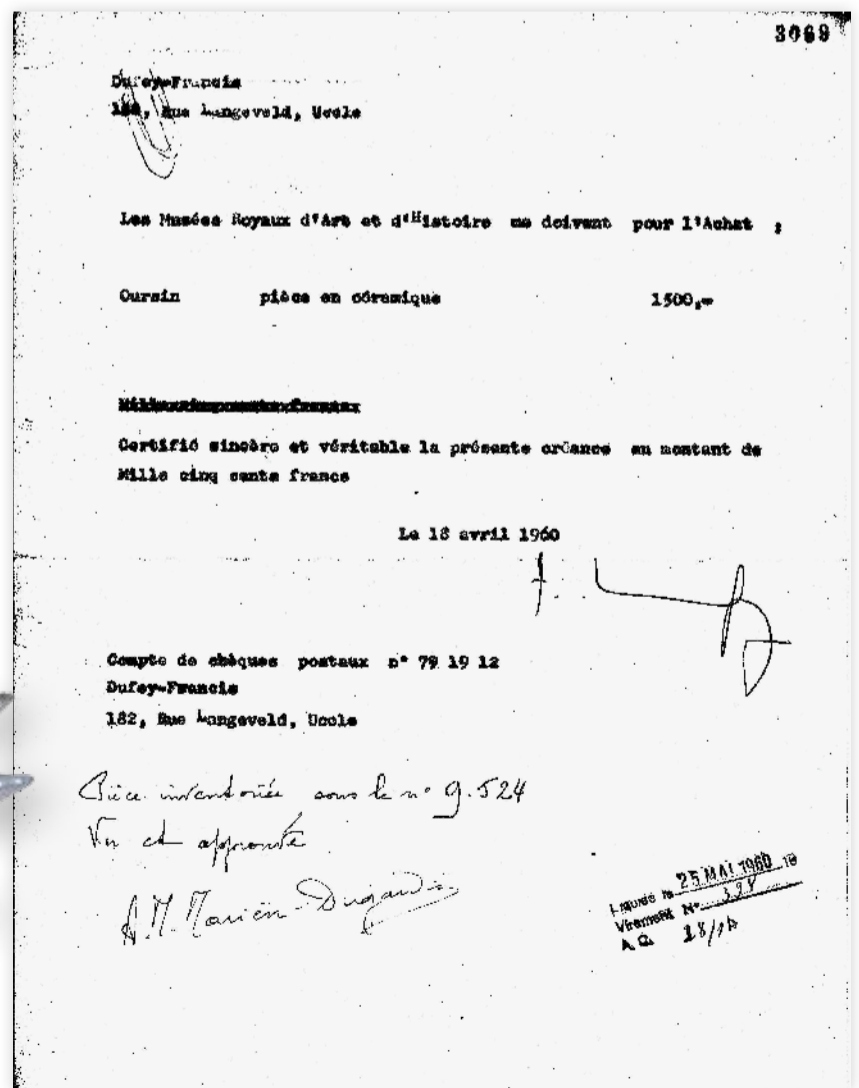
De administratieve en juridische informatie bevat:

- de aankoopovereenkomst of de notariële akte, met vermelding van de aankoopprijs;
- het verzekeringscontract, met vermelding van de verzekeringswaarde;
- de clausules die de modaliteiten voor uitlening en publicatie bepalen;
- eventuele transportovereenkomsten;
- de briefwisseling met de galerie of de rechthebbende ...

De bijlagen, waaronder:

- **een overzicht van gelijkaardige of verwante werken:** deze rubriek omvat documentatie over kunstwerken of voorwerpen, al dan niet van dezelfde kunstenaar, met een gelijkaardige of verwante thematiek of vorm. Deze informatie is bijzonder nuttig om stromingen, scholen of artistieke bewegingen te onderscheiden of om het werk een nieuwe toeschrijving te geven.
- **de briefwisseling:** in deze rubriek wordt de in- en uitgaande correspondentie bewaard waarin verzocht wordt naar informatie over het werk.

Het dossier van een kunstwerk kan zowel voor de kunstliefhebber, als de museumconservator, de onderzoeker of de restaurateur een belangrijk instrument zijn voor verschillende doeleinden: een tentoonstelling, een uitlening, een publicatie, een restauratie. Het is een open archief dat voortdurend wordt geactualiseerd. Daarom verdient het onze bijzondere aandacht.

Verkoopfactuur door Francis Dufey, 18 april 1960 (Arch. KMKG, aankoop nr. 4915)

Seizoen 2010 – 2011

The Art Society biedt u een programma waarin het accent steeds vaker ligt op exclusieve bezoeken aan schitterende collecties, die moeilijk of zelfs helemaal niet toegankelijk zijn voor het grote publiek, op previews en op kunstenaarsateliers. Zie hier een overzicht van de evenementen ...

Data onder voorbehoud.

Zondag 10 oktober 2010. Dagje in Sint-Niklaas waar het stadsfestival *Coup de Ville* ons een parcours voorstelt langs privéwoningen, tuinen, publieke ruimtes en musea. Georganiseerd door het kunstplatform Warp onder het curatorschap van Stef Van Bellingen en Jan Hoet.

Van donderdag 4 tot zondag 7 november 2010. Reis naar Turijn. Bezoek aan de kunstbeurs *Artissima* en de belangrijkste instellingen voor hedendaagse kunst in Turijn: het *GAM*, het *Castello di Rivoli*, de *Fondazione Sandretto Re Rebaudengo* en de *Fondazione Merz*. Ontmoeting met lokale kunstenaars, onder wie eventueel Giovanni Anselmo, Giuseppe Penone of Giulio Paolini, alsook het bezoek aan een privécollectie.

Zondag 5 december 2010. Dagje in Brugge in het kader van stadsfestival *Brugge Centraal*. We hebben twee blikvangers gekozen voor dit evenement: de tentoonstelling *Luc Tuymans: Een visie op Centraal-Europa* en de hedendaagse dansvoorstelling *Impromptus* van de Duitse choreografe Sasha Waltz (in het Concertgebouw).

Januari 2011. Parcours van kunstenaarsateliers en ontdekking van nieuwe talenten. In samenwerking met een collectief van jonge curatoren, in Antwerpen of in Brussel.

Februari 2011. Bezoek aan de monografische tentoonstelling gewijd aan *Giuseppe Penone* in het MAC's in Le Grand Hornu.

Maart 2011. Bezoek aan privécollecties in België.

April 2011. 29e hedendaagse kunstbeurs *Art Brussels*. We verwelkomen bij deze gelegenheid een internationaal gerenommeerde spreker vooraleer we de beurs in preview ontdekken.

Mei 2011. Uitstap naar Chatsworth (UK) in samenwerking met onze partner Sotheby's, voor een bezoek aan de tentoonstelling van monumentale sculpturen in het prachtige park van het kasteel.

Juni 2011. We sluiten het jaar in schoonheid af met het bezoek aan verschillende privécollecties in België.

We houden u uiteraard op de hoogte van de concrete afspraken in verband met de diverse activiteiten.

Enkele biënnales:

14e Biënnale van de Beeldhouwkunst
Carrara, tot 31 oktober 2010
Thema: Postmonument
Curator: Fabio Cavallucci
www.labiennaledicarrara.it

Biënnale van Taipei
4 september tot 14 november 2010
www.taipeibiennial.org

Gwangju Biënnale
3 september tot 7 november, in Zuid-Korea
Thema: 10.000 lives
Curator: Massimiliano Gioni
www.gwangju-biennale.org

6e Biënnale van Liverpool
18 september tot 20 november 2010
Thema: Touched
Curatoren: Lorenzo Fusi, Peter Gorschlüter, Patrick Henry, Sara-Jayne Parsons, Mike Stubbs, Mark Waugh
www.biennial.com

29^e Biënnale van Sao Paulo
25 september tot 12 december 2010
Thema: There is always a cup of sea to sail in
Curatoren: Moacir dos Anjos en Agnaldo Farias
www.fbsp.org.br

Manifesta 8
9 oktober 2010 tot 9 januari 2011, in Murcia, Spanje
Thema: Region of Murcia in dialogue with Northern Africa
www.manifesta8.es

Enkele beurzen:

Art Forum Berlin
Berlijn, 7 tot 10 oktober 2010
www.art-forum-berlin.com

Frieze Art Fair
Londen, 14 tot 17 oktober 2010
www.frieze.com

FIAC
Parijs, 21 tot 24 oktober 2010
www.fiac.com

ARTISSIMA
Turijn, 5 tot 7 november 2010
www.artissima.it

Paris Photo
Parijs, van 18 tot 21 november 2010
www.parisphoto.fr

Contemporary Istanbul
Istanbul, 25 tot 28 november 2010
www.contemporaryistanbul.com

Art Basel Miami Beach
Miami, 2 tot 5 december 2010
www.artbaselmiamibeach.com

1 Francis Alÿs, *The Green Line*, 2004, video, foto: Julien Devaux

2 George Condo, *French Maid*, 2005, olieverf op doek, courtesy galerij Xavier Hufkens, Brussel

3 Martin Kippenberger, *German Egg-Banger*, 1996, olieverf op doek, courtesy Center for Art and Media, Karlsruhe

4 Thomas Schütte, *United Enemies – a play in ten scenes*, 1994, collectie S.M.A.K.

5 Thomas Hirschhorn, *The Unforgettable*, 2007, courtesy Stephen Friedman Gallery, Londen

6 Damian Ortega, *Geometria Expandida*, 2005, collectie Coppel

7 Abraham Cruzvillegas, *Union* (detail), 2003, collectie Coppel

8 Howard Hodgkin, *Home, Home on the Range*, 2007, olieverf op doek

9 Howard Hodgkin, *Leaf*, 2007-2009, olieverf op doek, courtesy Howard Hodgkin

10 Gabriel Orozco, *La DS*, 1993, © ADAGP, 2010

11 Anselm Kiefer, *Parsifal III*, 1973

12 Ahmet Ögüt, *installatie in Het Oog*, foto: Peter Cox

Binnenkort ... in België en omgeving

Van 9 oktober 2010 tot 30 januari 2011 biedt het **Wiels** in **Brussel** plaats aan een tentoonstelling van **Francis Aljys**. *A Story of Deception*. Met een dichtertelijke en allegorische aanpak onderzoekt deze Belgische (geboren in 1959 in Antwerpen) maar in Mexico wonende kunstenaar zowel politieke thema's, zoals grensconflicten en economische crisissen, als alledaagse situaties. Deze tentoonstelling omvat schilderijen, tekeningen, video's, animaties en installaties, waarvan sommige nog nooit getoond zijn. Deze groots opgezette overzichtstentoonstelling maakt het mogelijk de verschillende fases te volgen die **Francis Aljys** ertoe gebracht hebben om een van de belangrijkste kunstenaars van zijn generatie te worden (www.wiels.org).

In **Gent** brengt het Museum **Dhondt-Dhaenens** van 3 oktober 2010 tot 5 december 2010 een tentoonstelling met werken van de Zwitserse kunstenaar **Thomas Hirschhorn**. Hij geniet internationale bekendheid en maakte vooral naam in de jaren 1990 met zijn arbeidsintensieve en ruimtevullende collages op basis van goedkope materialen. Met zijn tentoonstelling *Too Too – Much Much* volgt hij de volgende leidraad: «Energy: Yes! Quality: No!» Er zitten twee thema's in zijn werk vervat. Het eerste houdt verband met het blikjesmotief, consumptie en overvloed. Het tweede heeft te maken met de taak van de kunstenaar, met name overdaad creëren, niet tot de essentie doordringen, overdrijven ... (www.museumdd.be).

Het **S.M.A.K.** en het **Museum voor Schone Kunsten Gent** programmeren samen de tentoonstelling *Hareng Saur: Ensor en de hedendaagse kunst*. Deze tentoonstelling loopt van 31 oktober 2010 tot 27 februari 2011 en maakt deel uit van een reeks evenementen in België en in het buitenland ter ere van de 150e verjaardag van **James Ensor** (1860-1949). Ze is bijzonder, want ze linkt het werk van Ensor aan verwezenlijkingen van hedendaagse kunstenaars. De tentoonstelling toont dat de kunst van Ensor nog steeds actueel is op de huidige artistieke scene. Ensor wordt aan zijn historische omgeving onttrokken en als een tijdloze kunstenaar beschouwd wiens thema's en techniek zeer dicht bij die van talloze hedendaagse kunstenaars aanleunen. De onderwerpen en de standpunten van Ensor zijn dus nog altijd actueel in het begin van de 21e eeuw. Zijn thema's hebben in de hedendaagse kunst nog niets van hun draagwijdte verloren, zoals het masker en het groteske, de sociale kritiek, het zelfportret, de identificatie met Christus, de menigte, satire en de dood. De tentoonstelling legt onverwachte verbanden en toont aan dat Ensor met zijn visionaire oeuvre getracht heeft om een doel te bereiken dat ook talrijke hedendaagse kunstenaars nastreven (www.smak.be - www.mskgent.be).

B.P.S.22 in **Charleroi** besteedt aandacht aan de verzameling van Isabel en Agustin Coppel met de tentoonstelling *México: esperado/inesperado*. De tentoonstelling is opgebouwd rond een aantal hedendaagse Mexicaanse kunstwerken, maar staat ook open voor de wereldwijdynamiek van de hedendaagse kunst van ons tijdperk en verenigt kunstenaars van wie de meesten in België zelden of nooit te zien waren. De selectie van de tentoonstelling omvat werk van Mexicaanse historische fotografen (Manuel Álvarez Bravo, Helen Levitt, William Eggleston), hedendaagse schilders en fotografen (Enrique Guzmán, Graciela Iturbide, Mariana Yampolsky) en daarnaast ook enkele bekende namen uit de internationale kunstwereld die met belangrijk werk aanwezig zijn (Ed Ruscha, Gordon Matta-Clark, Dan Graham, Maurizio Cattelan, Kendell Geers, Jonathan Monk, Gabriel Orozco ...). De jonge Mexicaanse of in Mexico levende generatie ontbreekt niet, met onder meer werk van Francis Aljys en Abraham Cruzvillegas om er maar enkele te noemen (bps22.hainaut.be).

In **Parijs** vindt in het **Centre Pompidou** tot 3 januari 2011 een tentoonstelling over **Gabriel Orozco** plaats. Deze Mexicaanse kunstenaar wierp zich vanaf het begin van de jaren 1990 op als een van de belangrijkste kunstenaars van zijn generatie. Hij reist permanent, heeft geen vaste werkplaats, verwerpt nationale of regionale identificaties en put zijn inspiratie uit de verschillende plaatsen waar hij woont en voorbijkomt. Zijn werk wordt gekenmerkt door een grote belangstelling voor aspecten van het stedelijk landschap en het menselijk lichaam. Dagelijkse, gewone incidenten, met toeval en paradox als poëzie, vormen de grondslag van zijn werk. De grenzen tussen het kunstvoorwerp en de dagelijkse omgeving worden doelbewust met elkaar verward, kunst en werkelijkheid worden met elkaar gemengd. Beweging, expansie, cirkelvormigheid, de link tussen geometrisch en organisch zijn factoren die zijn plastische zoektocht al twintig jaar lang vorm geven. Deze tentoonstelling is een enige gelegenheid om een uitzonderlijke collectie tekeningen, foto's, beeldhouwwerken en schilderijen te ontdekken, waarvan de meeste nooit eerder in Frankrijk te zien waren (www.centrepompidou.fr).

La Maison Rouge herbergt van 23 oktober 2010 tot 16 januari 2011 een tentoonstelling met de naam *Les recherches d'un chien*. Het gaat om de eerste tentoonstelling die samen is ontworpen en wordt georganiseerd door de DESTE Stichting in Athene (Griekenland), de Stichting Ellipse in Cascais (Portugal), de Fondazione Sandretto Re Rebaudengo in Turijn (Italië), Magasin 3 Stockholm Konsthall (Zweden) en La Maison Rouge in Parijs (Frankrijk). Deze instellingen zijn verenigd in FACE en zijn erkende Europese stichtingen van openbaar nut, opgericht door privéverzamelaars, met als doel de hedendaagse kunst via tijdelijke tentoonstellingen, kunstwerken en catalogi te promoten. De tentoonstelling brengt een vijftigtal werken samen uit de verzamelingen van de vijf partnerinstellingen of de stichters ervan. De titel is ontleend aan de novelle van Franz Kafka, waarin een hond zijn hond-zijn onderzoekt, of meer bepaald zijn gevoel om tot een gemeenschap te behoren. Zijn permanente zoektocht onttrekt hem aan de honden gemeenschap en brengt hem aan de rand, op het kantje. De kunstenaars van de tentoonstelling bevinden zich in een analoge situatie, aan de rand van de sociale en politieke machine die ze analyseren, door rond de wereld aangrenzende universums te creëren. Er is onder meer werk te bezichtigen van kunstenaars als Mark Dion, William Kentridge, Bruce Nauman, Kara Walker, Fishli & Weiss, Virginie Barré, Maurizio Cattelan en Thomas Hirschhorn (www.lamaisonrouge.org).

In **Tilburg**, Nederland, stelt de **De Pont Stichting** van 2 oktober 2010 tot 16 januari 2011 **Howard Hodgkin** voor. Deze tentoonstelling met de naam *Time and Place* omvat voornamelijk schilderijen van de kunstenaar, met plaatsen en momenten in de tijd als subjectieve uitingen van een visuele ervaring. De tentoonstelling dekt de laatste tien jaar van zijn loopbaan met veel voor het grote publiek onbekend werk, zoals de reeks *Home, Home, On the Range* uit 2008. Het geheel geeft een idee van de fysieke en emotionele belasting van het werk van Hodgkin door zijn werk heen over de verhoudingen, zijn gevoeligheid voor licht en zijn vermogen om diepte en atmosfeer te creëren (www.depont.nl). Werk van **Ahmet Ögüt** (1981, Turkije) kan tot eind 2010 worden bewonderd in de ruimte **Het Oog** van het **Van Abbemuseum** in **Eindhoven**. De hele ruimte wordt bedekt met twaalf ton steenkool, waarin een 'klein deel van het museum' begraven is. Daarna volgt een ludiek en creatief parcoursspel (www.vanabbemuseum.nl).

Ten slotte is er tot 16 januari 2011 een niet te missen tentoonstelling over **Anselm Kiefer** in het **Baltic Centre for Contemporary Art** in **Gateshead**. Het vertrekpunt van zijn werk is zijn fascinatie voor mythe, geschiedenis, godgeleerdheid, wijsbegeerte en letterkunde. Vele van zijn werken zijn op een monumentale schaal verwezenlijkt met materialen zoals lood, as, koord en haren, die een intense emotionele kracht verlenen (www.balticmill.com).